

Miljörörelsen

Miljöfrågor – vetenskap eller ideologi?

Miljörörelsen har liknats vid Don Quijote, en vilsen riddare som utmanar vindmøllor till strid. En ideologi är baserad på övertygelse, medan vetenskap skall basera sig på bevis. Är miljöfrågor vetenskap eller är de en kamp mot, eller till och med för, vindmøllor? Hur ser riddaren på sig själv och hur ser omvärlden på riddaren?

De senaste trehundra åren har det funnits flera olika vågor av miljörelser i olika delar av världen som har haft varierande förhållanden till vetenskap. Under romantikens tidevarv i England var ett starkt argument det estetiska värdet, medan dagens miljörelse kan ses ha sin katalysator i boken *Silent Spring*, skriven av biologen **Rachel Carson**.

Expertrollen

Är miljörelsen en vilsen riddare? Är miljörelsen i dag vetenskaplig eller ideologisk? Så som i många andra fall är miljörelsen inte enhetlig utan består av en myriad av åsikter och tankar. Vari en del är så gott som religiösa i sin ideologi medan andra är teknokratiska i sin vetenskaplighet.

Åsikterna inom miljörelsen om vad som krävs för att nå ett hållbart samhälle varierar från utsläppsgränser och hållbarare produktion och konsumtion till övergivandet av det kapitalistiska samhället och radikalt mindre människopopulationer. Debatter om miljöfrågor förs ofta utgående från vetenskapliga fakta men i vissa fall kan slutsatserna vara värdeladdade och i och med det anses, i alla fall delvis, vara ideologiska. I dagens läge ges en person som bemästrar de vetenskapliga kunskaperna och argumenteringen stort anseende inom miljörelsen.

Som en del av det byråkratiska maskineriet har miljöorganisationer, speciellt i lagstiftningsprocessen, tagit åt sig en expertroll. Därför har den vetenskapliga argumentationen blivit mycket viktig. I kompromisser urvattnas dock inte enbart ideologi utan även vetenskapliga fakta. Att något är vetenskapligt bevisat betyder inte att det är politiskt genomförbart i dagens läge. Vissa anser att miljörelsen på denna punkt inte är tillräckligt vetenskaplig. Man borde enligt dem alltid kräva det vetenskapliga som ett minimum under vilket man inte kompromissar. Det bör även påpekas att miljöfrågor bedrivs både via lagstiftningsväg men också via bland annat demonstrationer som ofta är en liten men högst synlig del av miljöorganisationernas verksamhet. Den sidan av verksamhet kan också lättare ses som ideologisk.

Den politiska viljan felar

Vad är då orsaken till att miljöargument inte alltid ses som vetenskapliga? Miljöargumentering kan delas in i två olika kategorier. Den som förs för att lösa problem och forma policy här och nu och den som är mer

visionsinriktad. Hur löser vi frågan om det skall byggas ett vindkraftverk på Tuholmen i år i förhållande till hur vi vill att Finlands energifält ska se ut om 30 år (om man är intresserad av detta har miljöorganisationerna format ett visionsdokument som heter "Ilmastotavoite 2050 – polkuja vähäpäästöiseen yhteiskuntaan", på svenska ungefär: "Klimatmål 2050 – stigar till ett samhälle med minskade utsläpp"). Kategorierna är inte absoluta utan närmast riktgivande, i varje fundering tenderar det att finnas lite av både ideologi och vetenskap.

När det kommer till energifrågor kan man säga att argumenten och lösningsförslagen som presenteras ur miljösynvinkel är vetenskapliga och genomförbara, det är den politiska viljan som det oftast faller på. En orsak till att politisk vilja saknas kan även bero på politikernas okunskap om de vetenskapliga fakta som miljöorganisationer baserar sina lösningsförslag på, därmed är miljöargumenten nog vetenskapliga men når inte beslutsfattarna. Som exempel kan ges påståendet att Finlands koldioxidutsläpp skall skäras ned med 80 procent till år 2050 för att undvika att jordens medeltemperatur stiger med mera än två grader Celsius. Det är inte ett exakt vetenskapligt uttryck, men för att kunna kommunicera mål och behov till allmänheten och inte enbart till klimatexperter anses det att vissa förenklingar bör göras.

Var går gränsen mellan förenkling och förvrängning? Grunden för påståendet är den senaste rapporten av FN:s internationella klimatpanel (IPCC, Intergovernmental Panel on Climate Change) som är skriven av vetenskapsmän om vetenskapliga forskningar. Men man kan även se ideologi i påståendet, varför skall just vi skära ner våra utsläpp av koldioxid? Varför inte "dom andra"? Man kan även kontra påståendet med argument färgade av andra ideologier: "vi har inte råd med detta!". Om den ekonomiska argumenteringen är en ideologi i sig eller enbart "realiteter" är en diskussion i sig.

Det konstanta ifrågasättandet av miljöorganisationers vetenskaplighet har formats till ett trauma som miljöorganisationer kämpar mot genom att sätta otrolig tyngd på fakta. Den visionära delen får mindre utrymme. Man kunde gå längre och hävda att miljöfrågor är för vetenskapliga och kort-siktiga. Visioner utan någon vetenskaplig bas är dock inte värda mycket.

Språklig återvändsgränd

Är riddaren missförstådd för att han inte talar samma språk som folket? En aspekt som påverkar människors förhållande till miljöargumentering kan vara en skild värdegrund som avspeglas i språket som används. En person sätter människan i centrum (naturen är till för människan, naturen skall skyddas så att människan har något att leva av i framtiden också) medan en annan ser naturen i centrum (människan endast ett djur bland andra, naturen har egenvärde).

En diskussion mellan personer som ser olika på denna grundfråga kan hamna i en återvändsgränd där ena eller båda parterna anser att den andra endast uttalar sig ideologiskt. Även om man använder vetenskapliga argument (till exempel mängden skog som behövs för att upprätthålla en arts fortbestånd baserad på biologisk forskning) kan det hända att det anses som ideologiskt för att den andra parten inte ger den hotade arten samma värde. Det är sällan som människor med vitt skilda åsikter i miljöfrågor kommer till diskussion person till person, ofta sker dialogen i stället via media.

Allmänhetens skeptiska attityd gentemot miljöargument kan till en del botten i det faktum att medierna gärna publicerar mera spännande nyheter, som emellanåt kan anses alarmerande. Därmed går den ofta mer lågmälda, dagliga vetenskapliga argumenteringen förbi.

Försiktighetsprincipen

Vi fortsätter att använda oss av exemplet energiförsörjningen i Finland ur miljöperspektiv. En del människor anser att man helt enkelt inte kan producera energi utan stora centraliserade enheter och att produktionen antingen måste grunda sig på fossila bränslen eller på kärnkraftverk. Denna delvis ideologiska spärr i folks tänkande leder till att förnybara energiresurser och decentraliserad småskalig produktion anses otillräcklig och som en sorts "tillbaka-till-landsbygden" drömmande. Kritiken ser visionen som ideologisk samtidigt som de vetenskapliga uträkningarna och argumenten som visionen baserar sig på hamnar i skymundan.

I energi- och klimatdebatten figurerar även den så kallade försiktighetsprincipen. Försiktighetsprincipen lyder som följer: om man till exempel misstänker att koldioxid i stora mängder i atmosfären kan förstärka växthuseffekten och

detta medföra katastrofala följder för miljön, då skall man skära ner på koldioxidutsläppen för säkerhets skull, även om det finns osäkerheter i den vetenskapliga kunskapen om bland annat klimatets sårbarhet. Detta ser vissa som ett sunt vetenskapligt förhållningssätt medan andra ser det som ohållbar argumentering för ideologi.

Paradoxalt förhållande

Det är lättare att ringakta åsikter man inte håller med om i fall man förpassar dem som ideologi i stället för vetenskap. I dagens samhälle är miljöfrågorna aldrig enbart miljöfrågor utan också ekonomiska och sociala och i högsta grad politiska frågor. Då kan det vara till opponenter fördel att vädja till motargumentens ovetenskaplighet och hävda att dessa endast är ideologiska argument. Det är värt att notera att vetenskap är den viktigaste legitimitetsskaparen i miljödebatten i dag. Med det i tankarna är det intressant att lyfta miljöfrågans inneboende konflikt. Samtidigt som vetenskapen har möjliggjort en stor del av exploateringen av miljön söker man svar till miljöfrågor i vetenskapen. Kommer räddningen i form av en ny teknologisk lösning, eller missbrukas den och leder till en värre situation? Även om teknologiska lösningar uppfins och sätts i användning kan deras vinster nollas av ökad konsumtion. Detta leder till en viss skepticism gentemot vetenskapen som en patentlösning, en lösning till alla problem.

Miljöfrågor kan behandlas både som ideologiska och vetenskapliga frågor. Och mycket sällan använder man endast den ena. Jag ser ideologin som riddaren och vetenskapen som rustningen och lansens. Utan vetenskapen har man varken skydd eller vapen. Men utan riddaren finns det ingen som utmanar draken.

Jonas Biström är styrelsemedlem i Natur och Miljö och studerar allmän statsvetenskap vid Åbo Akademi
jonas.bistrom@abo.fi